

Helsedirektoratet
postmottak@helsedir.no

Oslo, 22. juni 2021

Samtykkekompetanse

Landsforeningen for Pårørende innen Psykisk helse (LPP) viser til kopi av Helsedirektoratets to brev til de regionale helseforetakene av hhv. 2. og 4. juni 2021.

I den forbindelse ønsker LPP å redegjøre for hva vi mener er dilemmaene rundt dette begrepet.

Vi erfarer at det er utfordringer i begge ytterkanter av håndhevelsen av samtykkekompetanse i helsevesenet.

Det er pasienter som er erklært samtykkekompetent og som går til grunne, når de pårørende mener at vedkommende ikke er samtykkekompetent. Et tragisk eksempel på dette er en kvinne i Brønnøysund som sultet i hjel, men som helsevesenet mente var samtykkekompetent. Programmet på NRKs Brennpunkt viste at hun kunne ikke være det.

Den andre ytterlighet er når helsevesenet bestemmer at en person ikke er samtykkekompetent og tvangsmedisinerer pasienten over lengre tid, mens de pårørende mener at vedkommende er samtykkekompetent. Pasienten går til grunne også her pga. uheldige helsekonsekvenser av langvarig tvangsmedisinering.

Dilemma med samtykkekompetanse

I november 2020 ble det stilt et forslag i Stortinget fra fire representanter om å evaluere samtykkekompetanse i psykisk helsevernloven fordi

Forslagsstillerne får flere tilbakemeldinger fra både pasienter, helsepersonell, pårørende og politi om at lovendringen har ført til alvorlige helsemessige og velferdsmessige konsekvenser. Forslagsstillerne viser også til en artikkelserie i Bergensavisen 24., 26., 28. og 29. oktober 2020, der flere av samfunnets førstelinjekjempere ber om at en ser nærmere på loven.”

Representantforslag 48 S (2020–2021)

Landsforeningen for Pårørende innen Psykisk helse

Adresse: Tollbugt 8B, 0152 Oslo
Telefon: 21 07 54 33 | E-post: lpp@lpp.no | www.lpp.no
Organisasjonsnr: 976 785 029

Mental health carers Norway

Mange av LPPs medlemmer bekreftet i en undersøkelse i 2018 at innføring av samtykkekompetanse i loven i 2017 har medført en merbelastning for de pårørende, for noen pårørende en stor merbelastning. Innføring av samtykkekompetanse i loven skulle gi pasientene mer selvbestemmelsesrett og redusere tvangsbruken i Norge. Forventningen om en reduksjon av tvang synes ikke å ha blitt innfridd, ifølge de fire representantene.

Definisjonen av begrepet samtykkekompetanse er uklar

Vanligvis oppfattes en person som samtykkekompetent hvis vedkommende oppfyller fire faktorer eller verktøy (se nedenfor). Men Helsedirektoratet skriver i rundskriv IS-8/2015 at disse verktøy **kun er et supplement** til en «helhetsvurdering» hvorvidt en person er samtykkekompetent. Hva består denne «helhetsvurdering» i og hvilke sider av vedkommende skal vurderes i en «helhetsvurdering»?

Helsedirektoratet skriver dette i rundskriv IS-8/2015:

Det er utviklet verktøy for hjelp ved vurdering av samtykkekompetanse hos pasienter. Se nedenfor. Det er i de tilfellene helsepersonellet er i tvil, at det er nødvendig med en grundigere vurdering, herunder eventuell bruk av slike verktøy.

Verktøyene er ikke utviklet for å gi et eksakt svar, men mer for å hjelpe faglig ansvarlig til en strukturert dialog med pasienten. Disse vil kun være et supplement i en helhetsvurdering.

Verktøyene fokuserer som regel på følgende fire områder:

- 1. evnen til å forstå informasjon som er relevant for beslutningen om helsehjelp.*
- 2. evnen til å anerkjenne informasjonen i sin egen situasjon, spesielt knyttet til egen lidelse og mulige konsekvenser av de ulike behandlingsoalternativene*
- 3. evnen til å resonnerer med relevant informasjon i en avveining av de ulike behandlingsoalternativene*
- 4. evnen til å uttrykke et valg (rundskriv IS- 8/2015)*

Disse «verktøyene» er grunnlag for skjønn og tolkning samtidig som direktoratet ikke skriver hva som skal tas med i en «helhetsvurdering». I tillegg står det at hvis helsebehandleren er i tvil om vedkommende er samtykkekompetent, må pasienten erklæres som det.

Landsforeningen for Pårørende innen Psykisk helse

Adresse: Tollbugt 8B, 0152 Oslo

Telefon: 21 07 54 33 | E-post: lpp@lpp.no | www.lpp.no

Organisasjonsnr: 976 785 029

Mental health carers Norway

FN-konvensjonen om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne

Norge har en utfordring når landet har ratifisert FN-konvensjonen om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne. Konvensjonen gir etter LPPs mening grunnlag for tolkning, og kan ikke bare forstås slik at den sykes selvbestemmelse er det eneste avgjørende i forhold til behandling.

Slik vi forstår konvensjonen har den syke rett på helsehjelp og dette må veies opp mot vedkommendes rett til selvbestemmelse. Vi kan ikke tro at FN mener at personer med en psykisk funksjonshemming, noe som en alvorlig psykisk forstyrrelse er, skal gå til grunne på grunn av sin psykiske funksjonshemming. Norge har et ansvar for å gi helsehjelp også til disse.

LPP mener at spørsmålet om samtykkekompetanse må kvalitetssikres

- 1) Definisjon av samtykkekompetanse må klargjøres og stå i loven. Det må klart fremkomme hvilke faktorer som skal tas med i en «helhetsvurdering».
- 2) Hvis behandleren er i tvil om en person er samtykkekompetent kan ikke det automatisk medføre at personen erklæres som det.
- 3) Behandleren må konsultere de pårørende for å danne seg et helhetsbilde av pasienten, før spørsmålet om samtykkekompetanse avgjøres. Behandleren har bare et «øyeblikksbilde» av pasientene. Vi vet at psykisk syke kan «ta seg sammen» i korte tidsrom og overbevise leger om at de ikke er syke.
- 4) Hvorvidt en person er samtykkekompetent, skal avgjøres av minimum to helsepersonell. Deres navn skal stå i journalen sammen med hva den pårørende har sagt om en helhetsvurdering av pasientens samtykkekompetanse.

Med vennlig hilsen
Landsforeningen for Pårørende innen Psykisk helse

Christine Lingjærde (sign)
Landsstyreleder

Kopi:
Helse- og omsorgsdepartementet – postmottak@hod.dep.no
Statens Helsetilsyn – postmottak@helsetilsynet.no

Landsforeningen for Pårørende innen Psykisk helse

Adresse: Tollbugt 8B, 0152 Oslo
Telefon: 21 07 54 33 | E-post: lpp@lpp.no | www.lpp.no
Organisasjonsnr: 976 785 029

Mental health carers Norway